

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2011 – DNR 2011:066

Labacken, Sankt Eriks gille, Roslags-Bro hembygdsförening

Labacken, Sankt Eriks Gille, Roslags-Bro hembygdsförening
Roslags-Bro socken
Norrtälje kommun
Uppland
2011

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg och modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Lisa Sundström och Hedvig Bellberg, antikvarier vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av bebyggelseantikvarien Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum. Projektet är påbörjat under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustas med var sitt program, med förhoppningen att byggnaderna skall få fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver.

Lisa Sundström & Hedvig Bellberg

Stockholm 2011-09-09

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsgästföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning	6
1.2	KÄLLOR	6
1.3	HEMBYGDSGÄSTFÖRENINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	7

Del 2

2.1	BYGGNADSinVENTERING	8
2.1.1	Begrepp och definitioner	8
2.1.2	Situationsplan	8
2.2	BYGGNADSBESKRIVNING	12
2.2.1	Begrepp och definitioner	12
2.2.2	Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden	12
2.2.3	Byggnad 2 Ladugårdslängan	13
2.2.4	Byggnad 3 Stallängan	13
2.2.5	Byggnad 4 Svinhuset/Utedasset	14
2.2.6	Byggnad 5 Jordkällaren	14
2.2.7	Byggnad 6 Lilla jordkällaren	14
2.2.8	Byggnad 7 Utställningsladan	15
2.2.9	Byggnad 8 Linbastan i Masby	15

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	16
3.1.1	Begrepp och definitioner	16
3.1.2	Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden	17
3.1.3	Byggnad 2 Ladugårdslängan	18
3.1.4	Byggnad 3 Stallängan	19
3.1.5	Byggnad 4 Svinhuset/Utedasset	19
3.1.6	Byggnad 5 Jordkällaren	20
3.1.7	Byggnad 6 Lilla jordkällaren	20
3.1.8	Byggnad 7 Utställningsladan	20
3.1.9	Byggnad 8 Linbastan i Masby	21
3.2	GENOMFÖRANDE	22
3.2.1	Checklista	22
3.2.2	Åtgärdslista	22
3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning	23
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	24
3.3.1	Rådgivning	24
3.3.2	Projektering	24
3.3.3	Finansiering	24

Labacken, Sankt Eriks gille, Roslags-Bro hembygdsförening, Roslags-Bro socken, Norrtälje kommun

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsföreningen skall få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsföreningen. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsföreningen själv.

Skadeinventeringen som utförs av läns museet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för föreningens fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsföreningen vid besiktningstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik

hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsgårdsföreningens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum*, *Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsgårdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL's 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska

egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL. Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförsel och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

I § En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Fastighetsbeteckningen för gården är Övra Söderby 1:9.

Mangårdsbyggnaden på Labacken omfattas av hembygdsförsäkringen.

1.1.6 Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning

Gårdens äldre jordbruksbyggnader används för musealt ändamål och en målsättning är att visa hur jordbruket bedrevs kring sekelskiftet 1800/1900.

1.2 KÄLLOR

- Allmänna uppgifter om hembygdsföreningen har erhållits från föreningen genom Leif Eriksson, sammanställda av Claes Holmström (kapitel 1.3, 2.1.2).
- Situationsplan har ritats upp av Hedvig Bellberg (kapitel 2.1.2).
- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården är sammanställda av hembygdsföreningen genom Claes Holmström (kapitel 1.1.5, 1.1.6).
- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2011 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

Tidigare var namnet på gården Västerbacken, men det ersattes 1891 med namnet Labacken från Gryta by då mågen Karl August Eriksson tog med sig namnet till gården. 1922 blev sönerna Albert och Gustav ägare till gården. 1951 dog Albert som var den siste brukaren. Gården lämnades öde till 1985 då husen donerades till hembygdsföreningen.

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsrörelsen har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

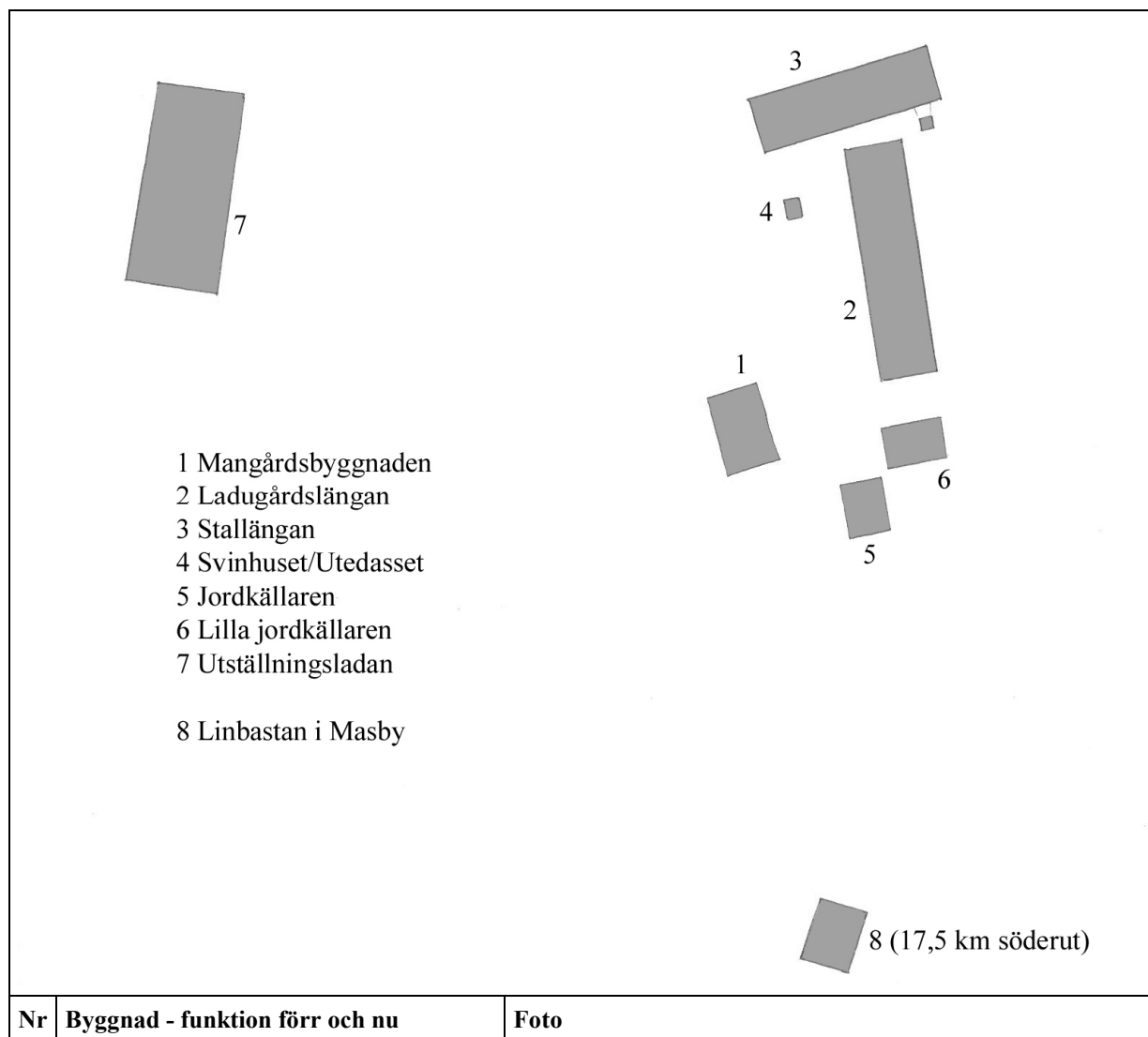
Labacken är belägen i en naturskön miljö med kringliggande strövområden och fåtalig bebyggelse. Gårdsmiljön är välskött, till viss del med en trädgårdskaraktär. Byggnaderna har en äldre prägel. Mangårdsbyggnaden är uppförd under 1800-talets andra hälft. Den har invändigt flera vackert glaserade kakelugnar och en stor spis. Övriga gamla byggnader på gården vittnar om 1800-talets jordbruk. Tidslagren kan urskiljas på några av byggnaderna efter olika restaureringar. I Masby finns en välbevarad Linbasta i föreningens förvaltning.

2.1 BYGGNADSinVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgården. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgården redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

1	MANGÅRDSBYGGNADEN Byggnaden är uppförd 1854.	
2	LADUGÅRDSLÄNGAN Ursprunglig del är uppförd tidigare än mangårdsbyggnaden. Tillbyggd på senare delen av 1800-talet.	
3	STALLÄNGAN Längan är uppförd före mangårdsbyggnaden. Tröskvandringen kom till Labacken från en gård i Andersvedja 1993. Den är troligtvis från 1850-talet, då logen den först satt på har daterats till 1854.	

4	SVINHUSET/UTEDASSET Huset är uppfört 1988 och ersatte tidigare hus. Nyligen restaurerat med timmer från Stjärnholms gård, Estuna, dock ursprungliga dörrar.	
5	JORDKÄLLAREN Okänt byggnadsår.	
6	LILLA JORDKÄLLAREN Har tillhört grannfastigheten.	

7	UTSTÄLLNINGSLADAN Byggd 2009.	
8	LINBASTAN I MASBY Okänt byggnadsår, dock murad grund. Linbastan ligger i Masby med utsikt från platsen ner över Norrtäljeviken. Den inrymmer sedvanlig inredning.	

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden

	Beskrivning
Plan	Parstuga i två våningar med trapphus i tambur, samt vind
Konstruktion	En del cement i murad grund samt natursten, liggtimmerkonstruktion, murstock, (igenmurad skorsten), sadeltak, åsar
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, vita knutar, blindfönster mot nordöst i två våningar (trapphus), lunettfönster i vind i gavlarna, två-lufts-fönster med tre rutor vardera, vita fönsterbågar samt karmar, brunmålad pardörr med speglar, enkupigt tegel, tegeltaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, tegelskorstenspipa, trähänggranna
Interiör	Korkmatta i rum mot söder/kök samt i hall (1949), obehandlade trägolv, spegeldörrar, delvis sekelskiftetapet samt tapeter från 1900-talets mitt, målade bröstningar/socklar, stor spis, kakelugnar, vitmålade bräddtak, bräddinnertak på vind, åsar
Installationer	El (1986)
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Två stentrappsteg samt handledare

2.2.3 Byggnad 2 Ladugårdslängan

	Beskrivning
Plan	Byggnadslänga med boningsdel i söder och ladugård, förvaringsutrymmen samt höskulle i norr
Konstruktion	Murad stengrund, delvis av småsten, hörnsten/kallmur, liggtimmerkonstruktion, brädpanel, murstock, sadeltak, åsar
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer samt brädpanel mot söder, även upptill mot norr (timring går inte upp tillnock överallt), utskjutande knutskallar respektive vita knutar, följare, enkupigt tegel, trätaknock, vindskivor samt vindskivebeslag i trä, kalkad skorsten, två-lufts-fönster med tre rutor i vardera luft i boningsdel, en-lufts-fönster med fyra rutor i ladugård, vita fönsterbågar och karmar, brunmålade spegeldörrar i boningsdel, svarttjärade bräddörrar i övrigt
Interiör	Spis i kök mot söder, timmerväggar klädda med tidningspapper, brädtak, kalkade innerväggar samt tak i ladugård, gamla spiltor, vind med ryggås och sidoåsar, bräddinnertak, delvis ramverkstakstol (norr), spån, papp
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Entréstenar samt höga trösklar

2.2.4 Byggnad 3 Stallängan

	Beskrivning
Plan	Byggnadslänga med stalldel, tröskvandring (med nylagda furuspån), lider, stor förrådsdel samt mindre förrådsutrymmen
Konstruktion	Hörnstenar/kallmur, liggtimmerkonstruktion samt brädpanel där timring inte når upp inock (öster), sadeltak, åsar
Exteriör	Rödfärgade timmerväggar, brädpanel mot öster samt mot norr, enkupigt tegel, trätaknock, trävindskivor samt vindskivebeslag, tjärstrukna bräddörrar, vita fönsterbågar samt karmar i litet en-lufts-fönster med tre rutor (söder)
Interiör	Timmerväggar, brädgolv, stalldel med kalkputsade väggar och nya spiltor, träinnertak, delvis genombrutna bjälklag mot tak, ryggås och sidoåsar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Höga trösklar över syll och bål, genom lider god samt genom skjutdörrar mot nordöst ok, dock slänt

2.2.5 Byggnad 4 Svinhuset/Utedasset

	Beskrivning
Plan	Litet hus med två delar varav en svinhus (numera bod) och en dass
Konstruktion	Hörnsten, liggtimmerkonstruktion (nytimrad med gammalt timmer från Stjärnholms gård, Estuna), pulpettak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, tjärstrukna bräddörrar (de ursprungliga), enkupigt tegel, trävindsbrev samt vindskivebeslag
Interiör	Timmerväggar, bräddinnertak, brädgolv, trädass
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Entrésten och tröskel

2.2.6 Byggnad 5 Jordkällaren

	Beskrivning
Plan	Förrum samt jordkällare
Konstruktion	Murad grund av huggna stenblock, väggband vid takfot, murade valv av gråsten, sadeltak
Exteriör	Mur av huggen sten, enkupigt tegel, trätaknock, vindskivor samt vindskivebeslag, svarta tjärade trädörrar
Interiör	Jordgolv, valv
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	God (för att kika in), dock tröskel invändigt

2.2.7 Byggnad 6 Lilla jordkällaren

	Beskrivning
Plan	Förrum samt jordkällare
Konstruktion	Murad gråstensgrund med stora stenblock, gjutna pilotes i hörnen mot öster, ett timmervägg/väggband vid takfot, murade valv av gråsten och slaggsten, sadeltak
Exteriör	Omålad brädpanel, mur av gråsten, enkupigt tegel, trätaknock, vindskivor samt vindskivebeslag, svarta tjärade trädörrar
Interiör	Jordgolv, valv, bräddinnertak samt takpapp under tegel
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Något snårig terräng

2.2.8 Byggnad 7 Utställningsladan

	Beskrivning
Plan	Öppen planlösning
Konstruktion	Panel mot öppen brädkonstruktion, gjutet golv/grundplatta, fackverkstakstol, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad brädpanel, låg gjuten grund, plåthängrännor och stuprör, utvändigt svartstrukna portar, vita fönsterbågar samt karmar, två-lufts-fönster med en ruta vardera, plåttaknock, plåttak, plåtvindskivebeslag, trävindskivor
Interiör	Öppen obehandlad brädkonstruktion, fackverkstakstol, bräddinnertak, gjutet golv, uppställd arbetsbod
Installationer	El för belysning, uttag
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	God

2.2.9 Byggnad 8 Linbastan i Masby

	Beskrivning
Plan	Byggnad i ett plan, två rum med halvvind ovan bastan.
Konstruktion	Delvis helgjuten sockel, hörnsten och mindre sten av kallmur, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, rödfärgad brädpanel mot söder, utskjutande knutskallar, knutlådor (söder), följare mot öster, svart trädörrpar, rödfärgade trävindskivor, vasstak (1981), ryttare
Interiör	Murad basta/ugn i tegel, jordgolv, timmerväggar, rafter, sparrar
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Låg sten

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glsrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iakttä okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Mangårdsbyggnaden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör		Ok		
Interiör	Fönster	Färg släpper från bågar	Skrapa och måla invändigt fönsterbågar och karmbottnar	2
	Trasmattor	På obehandlade golv	Sörj för god ventilation genom att öppna dörrar och fönster vid de tillfällen som ges vintertid, lägg upp mattor från golv för att undvika fuktansamlingar	Å
	Vind	Bråte och inventarier	Vinden behöver städas från damm och ohyra	1-Å
	Ås	Något angrepp av strimmig trägnagare i vankant på ås samt i inventarier	Aktivitet kollas t.ex. med ett papper, kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt	Gårdsgårdar och grindstolpar	Alla gårdsgårdar mossbeklädda, grindstolpar flagar sin färg	Gårdsgårdar tvättas från mossor, stolpar bemålas eller färgas	Å

3.1.3 Byggnad 2 Ladugårdslängan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Östfasaden	Rötskadat timmer, bl.a. bål mot mitten av fasadlängan	Bål, samt övrigt timmer i behov, ilusas	2
	Östfasaden	Strimmig trägnagare uppefter vägg mot mitten av fasadlängan	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Exteriör	Taknock	Nylagdnock saknar tjära	Tjärstryks	1
Interiör	Fönster i södra delen	Färg släpper från bågar och karmar	Slipas och målas invändigt, särskilt mot söder respektive väster	2
	Innervägg mot norr, södra delen, f.d. ytterväggen	Angrepp av strimmig trägnagare	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Vind mot söder	Angrepp av strimmig trägnagare i golv samt inventarier samt där huset satts samman mot söder norra väggen	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Vind mot norr	Angrepp av strimmig trägnagare i nordöstra hörnet	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Fönster mot norr	Färg släpper från bågar och karm	Skrapas och bemålas invändigt	2
Övrigt		Ok		

3.1.4 Byggnad 3 Stallängen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Västfasaden	Röta i syll, pga av dels hög marknivå, dels grundsten som ligger utanför väggliv, strimmig trägnagare förekommande	Om möjligt slå av sten för att ge bättre förhållanden till väggtimret, håll timmer under uppsikt, rödfärga rikligt, för skadedjur kontakta skadedjurbekämpningsfirma	1-Å
	Sydfasaden	Hålighet högt upp ovan östra dörren	Ilusas/salas med välpassande trä	2
Exteriör	Östsidan	Hög marknivå kring huset	Gräv ut, sörj för god dränering och håll nere sly från träfasaden	Å
	Tegelpannor	Mossbeklädnad i de övre banden mot nordost	Blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	Å
	Norrfasaden	Panel rötskadad nertill	Åtgärda längre fram, t.ex. genom att återanvända flertalet brädor och vända dem upp och ner	2
Interiör	Östra väggen i portlidret	Angrepp av strimmig trägnagare i vägg	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
	Inventarier m.m. östra delen	Strimmig trägnagare i inventarier i riklig mängd, bl.a. kälke vid sydväggen samt golv mot väst	Kontrollera aktivitet och kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.1.5 Byggnad 4 Svinhuset/Utedasset

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vegetation	Lägre växtlighet kring huset	Håll nere all sly som når träfasaderna	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.6 Byggnad 5 Jordkällaren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
	Taket	Löv på takfallen	Borstas bort	Å
Interiör	Tröskel	Rötskadad nertill, även karm	Byts så småningom ut mot friskt trä	3
Övrigt		Ok		

3.1.7 Byggnad 6 Lilla jordkällaren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
	Taket	Trasig tegelpanna norra takfallet, löv samt någon mossbeklädnad	Trasig panna byts ut mot välliknande, löv borstas bort, blir det omfattande mossangrepp finns det miljövänliga medel att tillgå för tvätt, rekommenderas för att undgå frostsprängning, ses därför över från år till år	1-Å
	Vegetation	Sly på norr- och sydsidan	Rensas	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.8 Byggnad 7 Utställningsladan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör		Ok		
Interiör		Ok		
Övrigt		Ok		

3.1.9 Byggnad 8 Linbastan i Masby

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Grunden östsidan	Grävning tar sig in och bebor huset	Sätt igen ingången under vägg mot öst	1
	Östfasaden	Moss- och lavbeklädnad uppefter vägg samt utkalvande timmer mitt på vägg mot sydost	Väggen rengörs varsamt, timmer huggs rent så att inte vatten tränger in i fasaden	1-2
Exteriör	Dörr	Något fuktskadad upptill	Tjärstryk dörren	2
	Tak	Tallskott på södra takfallet	Rensas förslagsvis ut från övrig vass	1
	Taknock	Saknar vass mot öst, tillhörande ryttare finns i huset	Så småningom overse och lägga om vasstaket	3
	Vegetation	Någon sly på sydsidan	Hålls nere och borta från fasad	Å
Interiör	Västväggen	Strimmig trägnagare långt ner i timmer	Kontakta förslagsvis skadedjurbekämpningsfirma	1
Övrigt		Ok		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett *A*.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av länsmuseet* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan

innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör länsmuseum kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör länsmuseum ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i dessa sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader,

resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter äskande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.